

Kamu Diplomasinin Uygulama Alanı Olarak Sağlık Diplomasisi

Nida KAHRAMAN¹
Melda CİNMAN²

ÖZET

Kamu diplomasisi; dış politika hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla bir ülkenin yabancı kamuoyunu etkilemeye yönelik kullandığı iletişim yöntemidir. Bir ülkenin imajını olumlu yönde arttırmak, işbirliği ve diyalogu sağlamak için günümüzde kültür, insani, vatandaş, inanç ve sağlık gibi birçok farklı alanda uygulanmaktadır. Sağlık diplomasisi çok yönlü bir konu olmakla beraber sağlık diplomasisi ve yumuşak güçle bağlantısı bulunmaktadır. Sağlık diplomasisi; sağlık meseleleri ve dış politika arasında arayüz görevi görmektedir. Küresel çapta yayılma tehlikesi barındıran salgın hastalıklar, ilaç patentleri ile ilgili fikri mülkiyet hakları, kalkınma hedefleri, savaşlar ve artan mültecilik sorunu sağlığın dış politikaya eklenmesini zorunlu kılmıştır. Sağlık ile dış politika arasındaki ilişki dört aşamalı bir modelle açıklanmaktadır. Uluslar bu modelleri, dış politikalarında kullanmaktadır. Kamu diplomasisi projeleri ve yumuşak güç üretmesi nedeniyle sağlık ve dış politika arasındaki ilişki “dış politikanın aracı olarak sağlık modeli” ile açıklanacaktır. Bu doğrultuda ABD ve Çin’in sağlık diplomasisi uygulamalarına yer verilerek Türkiye’ye yönelik bir sağlık diplomasisi modeli önerilecektir.

Anahtar kelimeler: kamu diplomasisi, sağlık diplomasisi, iletişim, yumuşak güç, dış politika

Health Diplomacy as an Implementation Area of Public Diplomacy

ABSTRACT

As a new sphere of politics, health diplomacy is an implementation area of public diplomacy. The latter is a government-sponsored efforts aimed at communicating with foreign publics in order to attain its foreign politics. Public diplomacy had a quite wide range of implementation areas from culture to humanitarian, civil to belief and health related topics in order to keep a good image, enable cooperation and dialogue. As a versatile subject, health diplomacy is connected with public diplomacy and soft power. Health diplomacy functions as an interface in between health issues and foreign policy. Global epidemics that pose a risk of spread, intellectual property rights in pharmaceutical patents, proprietary rights, development targets, warfare and immigration issues entail that health and foreign politics are interconnected. The relationship between health and foreign policy is explained on a four-step model. Nations make use of this model in their foreign policies practices. The relationship between health and foreign policy will be explained based on a "health model as a means of foreign policy" as it generates health diplomacy projects and soft power. Health diplomacy practices in USA and China will be discussed, and national health diplomacy will be recommended for Turkey.

Keywords: public diplomacy, health diplomacy, communication, soft power, foreign policy

GİRİŞ

“Küreselleşmenin etkisiyle gündeme gelen iklim değişikliği, çevre sorunları, temiz içme suyuna erişim, halk sağlığı ve kültürel gerilimler gibi ulus devletlerin sınırlarını aşan ve işbirliği gerektiren sorunların ortaya çıkması geleneksel iki taraflı diplomasinin, belirgin bir biçimde değişim geçirmesine neden olmuştur.” (Bilener, 2016, s.16). Değişen diplomasi anlayışı uluslararası ilişkilere kamuları dahil ederek yeni bir boyut oluşturmuştur. Uluslararası ilişkilere; kamu diplomasisini ön plana çıkarmıştır.

¹Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Halkla İlişkiler A.B.D, Kişilerarası İletişim Bölümü

²Öğretim Üyesi, Marmara Üniversitesi, Halkla İlişkiler A.B.D

“Kamu diplomasisi kavramı İngilizcede “public diplomacy”, Fransızca’da “la diplomatie publique” olarak ifade edilir. Türkçe’de ise “kamusal diplomasi” ve “kamuoyu diplomasisi” olarak kullanılmış, bu tanımlamalar yerini ‘kamu diplomasisi’ ifadesine bırakmıştır” (Sancar, 2012, s.87). Sevin, “kamu diplomasisi ve dış politika hedefleri arasında nedensel bir ilişki olduğunu savunmaktadır. Bu ilişkide, kamu diplomasisi dış politika hedeflerini gerçekleştirmek ve ilerletmek için bir araçtır.” (Sevin, 2014, s.3,4,5,6). “Gilboa’ya göre çoğu durumda, kamu diplomasisinin amacı, bir ulusun politikalarının, eylemlerinin, politik ve ekonomik sisteminin olumlu bir imajını yaratmaktır” (Gilboa, 2006, s.717). Snow’ a göre “son zamanlarda, kamu diplomasisi bir değişim geçirmiştir. İletişim teknolojilerinin gelişmesi, artan sınır ötesi insanlar arası yer değiştirmeler sonucu kamunun dış işler hakkında daha fazla söz sahibi olmasını sağlamıştır. Böylece hem hükümet hem de özel bireyler ve grupların dahil olduğu kamu diplomasisi, başka bir hükümetin dış politika kararları üzerine doğrudan yönelen, kamu davranışlarını ve fikirlerini doğrudan ve doğrudan olmayan şekilde etkileyen bir sürece dönüşmüştür” (Snow, 2009, s.6). “Kamu diplomasisi, yabancı sivil toplumlarda geniş bir oyuncu yelpazesine diyaloga girmelidir” (Riordan, 2004, s.4). Kalın’da “kamu diplomasisinin çok aktörlü ve çok taraflı olması gerektiğine dikkat çekmiştir. Tanımı gereği sadece devlet kurumları tarafından değil, STK’lar, yardım örgütleri, vakıflar, üniversiteler, sivil platformlar, medya ve diğer sivil toplum aktörleri kamu diplomasisi çabalarının gerekli oyuncularını haline dönüşmüştür” (Kalın, 2011, s.21).

Günümüzde devletler ve diğer uluslararası aktörler, yabancı kamuları etkilemek için kamu diplomasisinin birçok farklı uygulamaktadır. Kamu diplomasisinin uygulama alanı olarak kültür, insani, vatandaşı, inanç ve sağlık diplomasisi gibi alanlar mevcuttur. Bu çalışmanın konusu sağlık diplomasisidir.

Kamu diplomasisinin nihai hedefi; yabancı kamularla uzun döneme yayılan ilişkiler oluşturmak ve yabancı kamular üzerinde ki algısını uzun döneme yayılan şekilde yönetebilmektir. Sağlık diplomasisi; bu iki işlevi yerine getirebilecek bir yöntemdir. Sunulan sağlık hizmeti yoluyla; hedef toplumların sağlığını geliştirmek, yabancı kamulardaki sağlık problemlerine kayıtsız kalamamak, ülkenin algısını, imajını ve itibarını olumlu yönde arttırmaktadır. Kamularla oluşan pozitif ilişkiler uzun dönemde ülkeler arasındaki işbirliği ve diyalogda arttırmaktadır. Yumuşak güç üretmektedir.

Joseph Nye güç kavramını yumuşak ve sert güç olmak üzere ikiye ayırmıştır. “Sert güç stratejileri, askeri müdahaleye, baskıcı diplomasiye ve ulusal çıkarları uygulamak için ekonomik yaptırımlara odaklanmaktadır” (Wilson, 2008, s.114). Yumuşak güç ise, “başkalarının tercihlerini şekillendirme becerisine dayanmaktadır” (Joseph S. Nye, 2017, s.24). Kavoğlu’na göre “yumuşak güç dış politikada ağırlık kazanmıştır. Bu durumun nedeni; sert güç oluşturmanın maliyetli ve sürdürülebilirlik açısından günümüzde sıkıntılı olmasıdır” (Samet Kavoğlu, 2018, s.32). “Bir ülkenin yumuşak gücü, kültürü, siyasi değerleri ve dış politikalarına dayanmaktadır. Bir hükümetin yurtiçindeki örneğin demokrasi, uluslararası kuruluşlardaki diğerleriyle birlikte çalışma ve dış politikadaki barışı ve insan haklarını destekleme tutumuyla savunduğu değerler, diğerlerinin tercihlerini önemli ölçüde etkilemektedir” (Joseph S. Nye, 2017, s.49,36). “Bir ülkenin ulusal, kültürel, dini, milli ve demokratik değerleri, dış yardımları, teknolojik gelişmişliği, ekonomik kalkınmışlığı, kamu ve sivil toplum kuruluşları, insan kaynakları, uluslararası örgütlerdeki üyeliği, siyasi duruşu, sinema ve televizyon ürünleri yumuşak güç unsurlarıdır” (B. Senem Çevik, 2014, s.14). Dış politika bir ülkenin yumuşak gücünü arttıran bir faktördür. Sağlık meselesinin dış politikada araç olarak kullanılması yumuşak gücünü arttıracaktır. Bir insan hakkı olarak evrensel erişime açık sağlık; bir hükümetin barışı ve insan haklarını desteklediğinin göstergesidir. Sağlıkla ilgili küresel müzakerelere katılmak, çözümü BM, DSÖ vb. uluslararası örgütlerde aramak, dış yardımlarda sağlık yardımlarına yer vermek diğer ülkelerin o ülkeyle işbirliği ve diyalog kurma tercihlerini etkileyecektir. Bu konularda ki tutumlar diğer ülkeleri çekebilir veya itebilir. Dolayısıyla sağlık meselesi tüm bu konularla olan güçlü bağlarından dolayı önemli bir yumuşak güç kaynağıdır. Dış politikada da kullanılmalıdır.

Literatürün bu anlamda kısıtlı olması da bu çalışmanın ortaya çıkmasındaki gerekliliktir. Kamu diplomasisi alanında, sağlık diplomasisi ile ilgili tespitlere sınırlı sayıda araştırmacı yer vermiştir. İnan’a göre; “kökenleri Mezopotamya, Eski Yunan ve Romaya ulaşan diplomasi bir evrim geçirmiştir. Deprem diplomasisi, sağlık diplomasisi, yangın diplomasisi, dijital diplomasi gibi birçok diplomasi türü literatürde yer bulmaya başlamıştır. Tüm bu diplomasi türleri kamu diplomasisinin altında kategorileştirmek gerektiğini ifade etmiştir” (İnan, 2012, s.63). Ornstein ise “küresel kamu sağlık diplomasisi kavramını kullanmıştır. Kamu diplomasisinin sağlık alanında bilgi değişimi ve güven

inşaasını kolaylaştırdığını, işbirliğini teşvik ettiğini ifade etmiştir” (Ornstein, 2015, s.6). Sevin; “Sağlık diplomasisini tireli diplomasi olarak tanımlamıştır. Tireli diplomasi, kamu diplomasisini belirli projelere indirgeyen diplomasi türlerini anlatmak için kullanılmaktadır. Örneğin spor faaliyetlerini anlatmak için nasıl spor diplomasisi kullanılıyorsa sağlıkla ilgili kamu diplomasisi faaliyetlerini de sağlık diplomasisi çerçevesinde değerlendirilmelidir” (Sevin, 2016, s. 90).

Bu çalışmanın amacı; sağlık diplomasisi konusunda Türkiye akademik yazınında ki bilgi açığını gidermek ve henüz ülkemiz için de yeni olan bu kavramın kullanımına yönelik ülkemizde bu işi icra eden kurumlara da kuramsal ve kavramsal çerçeve oluşturma amacına dayanmaktadır. Sağlık diplomasisi ile ilgili gelecekte ülkemizde yapılacak olan çalışmalara referans oluşturmak ve yol göstermek amaçlanmıştır. Sağlık diplomasisi dış politika zemininde kullanan ülkelerin örneklerine yer verilerek, kamu diplomasisi ve yumuşak güç ile ilişkisi ortaya konulacaktır. Sağlık diplomasisi, kamu diplomasisi ve yumuşak güç arasındaki ilişki netleştirilecektir. Tüm bu bilgiler ışığında Türkiye’ye yönelik mevcut durum sunulup ileriye yönelik sağlık diplomasisinin dış politikaya nasıl eklenilebileceği konusunda kuramsal ve kavramsal çerçeve çizilerek sağlık diplomasisine yönelik bir iletişim modeli önerilecektir.

Sağlık Diplomasisinin Kavramsal Çerçevesi

Sağlık meseleleri insanoğlunu yüzyıllardır meşgul etmektedir. Avrupa’da ilk olarak 6.yy’da başlayan veba salgını, 14.yy’da tekrar ortaya çıkmış 18.yy’da da devam etmiş, hastalığın mikrobi 19.yy’da teşhis edilebilmiştir. Ortaçağda nüfusun büyük bir bölümünün yok olmasına neden olmuştur” (İstek, 2017, s.174,175). 1918-1919 yılları arasında yayılan İspanyol gribi, dünya çapında 50 milyon kişinin ölümüne yol açmıştır (Taubenberger & Morens, 2006, s.15). 20.yy’da 500 milyon kişinin ölümüne neden olan çiçek hastalığı 30 yıl kadar kısa bir süre önce 15 milyon kişiye bulaşmış ve iki milyon kişinin ölmesine neden olmuştur. Global Campaign Smallpox ile Dünya Sağlık Örgütü çiçek hastalığını 1979 yılında dünyadan sildiğini açıklamıştır (Koplow, 2003, s.1,145,146). 1980’lerde salgının başlamasından bu yana, HIV virüsü ile 70 milyondan fazla insan enfekte olmuş ve yaklaşık 35 milyon insan HIV’den ölmüştür (“Global Health Observatory (GHO) data,” n.d.). “2017 yılında dünya çapında 36.9 milyon kişi HIV/AIDS ile yaşamaktadır. Günümüzde HIV/AIDS’li bireylerin tedavisinde anahtar yaklaşım antiretroviral tedavisine açık erişimdir. Bu tedavi yöntemiyle viral yükü tespit edilemeyecek kadar azaltılmaktadır. 2017 sonunda 21.7 milyon kişi antiretroviral tedaviye ulaşabilmiştir” (“Global Statistics,” n.d.). “2003 SARS krizi büyük bir paniğe neden olmuştur. Toplamda 8098 kişiye bulaşan hastalık 774 kişinin ölümüne neden olmuştur” (“Frequently Asked Questions About SARS,” n.d.). Görüldüğü üzere insanlık tarihi salgın hastalıklarla doludur. Yaşanan acı deneyimler; ulusların hastalıklarla mücadelede bilimsel gelişmelere ek olarak yeni iletişim ve etkileşim yöntemleri geliştirmelerini de sağlamıştır. Sağlık alanında yaşanan gelişmelere paralel olarak uluslararası ilişkilerde yaşanan değişimler uluslararası organizasyonları, sivil toplumu da örgütlemeyi başararak yeni yönetim ve iletişim biçimlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Sağlık meseleleri küreseldir. Küreselleşmenin etkisiyle hastalıklar hızlıca yayılmaktadır. Nüfus sağlığını tehdit eden bu hastalıkları günümüzde hiçbir devlet tek başına çözüme kapasitesine sahip değildir. Sorunlar yalnızca salgın hastalıklar değil; ilaç patentleri ile ilgili fikri mülkiyet hakları, kalkınma hedefleri, savaşlar ve artan mültecilik sorunu sağlığın dış politikaya eklenmesini zorunlu kılmıştır.

Sağlık diplomasisinin ortaya çıkışı 21.yy’a özgü bir durum değildir. “Sağlık meselesi “160 yıldır” (Ilona Kickbusch and Margarita Ivanova, 2013, s.11) uluslararası ilişkilerde arayüz olarak kullanılmaktadır”. “Sağlık diplomasisini küresel politika ortamını şekillendiren ve yöneten çok düzeyli çok aktörlü müzakere süreçleri olarak tanımlayan Kickbusch’a göre; “doğasında küresel olan sağlık, sorunlarını ele almak için küresel anlaşmalara ihtiyaç duymaktadır. Sağlığın insani bir hak ve kamu malı olarak görülmesine yönelik ortak bir çaba geliştirilmesine çaba harcamaktadır” (Matlin & Kickbusch, 2017, s.1). Sağlık meseleleri ile ilgili olarak ilk görüşmeler Uluslararası Sağlık Konferansları 23 Temmuz 1851 tarihinde Paris’de yapılmaya başlanmıştır. 12 ülkeyi bir araya getiren konferanslarda” (World Health Organization, 1958, s.)

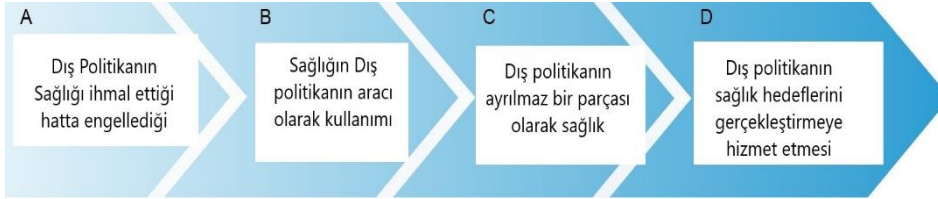
- Kolera, veba gibi bulaşıcı salgın hastalıkların yayılımı tartışılmıştır.
- Eşgüdümlü faaliyetler konusunda anlaşmaya varılmıştır.

- Ticareti ve mobilitayı aşırı derecede kısıtlamadan hastalığın yayılımın kontrol edilmesi ve önlenmesine yönelik düzenlemeler geliştirilmiştir” (İlona Kickbusch, 2013, s.4).

Sağlık diplomasisinin başlangıcı bu konferanslara dayanmaktadır. Uluslar sağlık meseleleri nedeniyle bir araya gelerek çözüm yolları aramışlardır.

Yeni bir politika alanı olarak sağlık diplomasisi devletler tarafından dış politikada kullanılan bir stratejidir. Sağlık diplomasisi kavramının tanımlamalarına geçmeden önce sağlık ve dış politika arasındaki ilişkiyi açıklamak gereklidir. Sağlık ve dış politika arasındaki etkileşimi süreklilik gösteren modellerle açıklayan Kickbusch’a göre bu ilişki dört stratejiyle ortaya çıkmaktadır.

- A. Dış politikanın sağlığı ihlal ettiği hatta engellediği
- B. Dış politika aracı olarak sağlık
- C. Dış politika ayrılmaz bir parçası olarak sağlık
- D. Dış politikanın sağlığın hedeflerine hizmet etmesi (Kickbusch, 2013, s.13)

Şekil 1. Sağlık ve dış politika arasındaki ilişki (Kickbusch, 2013, s.13)

Tüm yaklaşımlar dış politika çıkarlarına farklı derecelerde hizmet etmektedir. Hepisini kısaca açıklamak dış politika ve sağlık arasındaki ilişkiyi aydınlatacaktır.

Dış Politikanın Sağlığı İhmal Ettiği Hatta Engellediği Durum

Diplomasi başarısız olduğunda; halk sağlığı ciddi tehlikeye girebilir. Ekonomik ve askeri sert güç müdahaleleri ortaya çıkabilir (İlona Kickbusch, 2013, s.13). Örneğin Suriye’de yaşanan savaş zaman zaman insani ve sağlık yardımlarının ulaştırılmasını engellemektedir. “BM Genel Sekreteri Antonio Guterres, İnsani yardım ulaştırılmadığını ve sağlık sorunlarıyla boğuşan insanlar tahliye edilemediğini ifade ederek taraf devletlerden insani yardıma erişimine izin vermesi konusunda çağrıda bulunmuştur”(<https://www.haksozhaber.net/bm-kusatma-altindaki-bolgelere-iki-aydir-yardim-ulastirilamiyor-102068h.htm>” Erişim tarihi: 26.03.2019).

Dış Politika Aracı Olarak Sağlık

Dış politika aracı olarak sağlık meselesinin kullanımı kamu diplomasisi yaklaşımı ile benzerlik göstermektedir. Kavramsal çerçevemizi bu model oluşturmaktadır. Uluslararası örgütler, STK’lar tarafından sağlığın araçsallaştırılması eleştirilmesine rağmen ulus çıkarları ve devlet egemenliğini koruduğu için bu model tercih edilmektedir. “Çin’in uzun zamandır devam eden Afrika’ya yönelik uyguladığı sağlık diplomasisi modeli ve ABD’nin 2003’te Irak savaşı sırasında Başkan Bush liderliğinde başlattığı President’s Emergency Plan for AIDS Relief (PEPFAR) bu modelin uygulandığı girişimlerdir. Çin ve ABD sağlık diplomasisine ayrı başlıklar altında değerlendirilecektir” (İlona Kickbusch, 2013, s.14). Bu girişimler yoluyla ulus devletler yurt dışındaki imajlarını iyileştirmekte, yabancı kamuların kalplerini ve zihinlerini sağlık program ve projeleriyle kazanmaktadırlar.

Dış Politikanın Ayrılmaz Bir Parçası Olarak Sağlık

Salgın hastalıklar, biyoterrorizm, hastalıkların sınır tanımaması dış politika ve sağlığın birbirine entegre olmasını sağlamıştır. Diplomatlar, güvenlik uzmanları ve sağlık profesyonelleri bu alanda beraber çalışmaktadır. Sert güç uygulamalarıyla beraber sağlık hizmetleri kullanıldığı için (İlona Kickbusch, 2013, s.15)

Dış Politikanın Sağlığın Hedeflerine Hizmet Etmesi

Bu model küresel topluluğun çıkarlarına hizmet ettiği gibi ulusal çıkarlara da hizmet etmektedir. İkili bir sorumluluğu vardır. Daha çok DSÖ nezdinde imzalanan Tütün Kontrol Çerçeve Sözleşmesi (TKÇS, 2003) ve Uluslararası Sağlık Düzenlemeler (2005), buna hizmet eden anlaşmalardır (İlona Kickbusch, 2013, s.16). Küresel anlaşmalar, çok taraflı sağlık projeleri bu bağlamda değerlendirilmektedir.

Bu modeller çevresinde ülkeler dış politikalarını yönlendirmektedir. Sağlığın dış politika hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla araç olarak kullanımı kamu diplomasisi alanıyla benzerlik göstermektedir. Bu çalışmada ki kuramsal ve kavramsal çerçeve bu model üzerinden sunulacaktır.

Sağlığı dış politikanın gündemine taşıyan diğer önemli bir anlaşma 2007 yılında imzalanan Oslo Deklarasyonudur. “Yedi gelişmekte olan ülkenin (Brezilya, Fransa, Endonezya, Norveç, Senegal, Güney Afrika, and Tayland dışişleri bakanı sağlık meselesinin dış politikanın başlangıç noktasının sağlık olması gerektiğini Oslo Deklarasyonu ile ifade etmişlerdir. Uluslararası ilişkilerin ve kalkınma politikalarının bu bakış açısıyla yönlendirilmesi gerektiğini sağlığın; çevre, ticaret, ekonomik büyüme, sosyal gelişme, ulusal güvenlik, insan hakları ve insan onuruyla derinden bağlantılı olduğunu vurgulamışlardır” (Oslo Ministerial Declaration, 2007, s.1). “Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 2009 yılında “Küresel Sağlık ve Dış Politika” başlıklı 63/33 sayılı kararını kabul ederek üye devletlerden dış politika oluşumunda sağlık konularını düşünmeye teşvik etmiş, Oslo Deklarasyonunu çok uluslu siyasi düzeyde onaylamıştır”(Alcázar & Buss, 2013, s.151). Oslo Deklarasyonu sağlık meselesini dışişleri bakanlarının gündemine getirmiş, dış politika meselelerine sağlığı koruyan bir bakış açısıyla bakılması gerektiği vurgulanmıştır.

“Dış politika hedeflerinin sağlıkla bağlantısı olması nedeniyle, sağlık bir önceliğe dönüştürmüştür. Sağlığın dış politikada hedef olması sağlık diplomasisinin stratejik rolünü belirlemektedir” (Feldbaum & Michaud, 2010, 1). “Sağlık diplomasisi aktivitesi, kamu yararına yönelik diğerlerinin davranışlarını olumlu bir biçimde etkileyerek hükümetler tarafından artan bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Sıklıkla bu aktiviteler yurt dışında kendi ülkeleri hakkında olumlu görüş ve itibar oluşturmak için yani "yumuşak güç" oluşturmak için gerçekleştirilmektedir” (Hosseini Divkolaye, Radfar, Seighali, & Burkle, 2016, s.1). Ülkeler sağlık diplomasisi yoluyla; daha güçlü ilişkiler kurmak istedikleri ülkelere yönelik sağlık hizmetini sunarak, o ülkenin vatandaşlarıyla geliştirdiği olumlu ilişkiler sayesinde yardımda buldukları ülkeyle daha derin ilişkiler geliştirmede avantaja sahip olacaklardır. (Suleman, Ali, & Kerr, 2014, s.1).

Kadetz’e göre sağlık diplomasisi, “uluslararası sözleşmelerde ve dış politikada kaldıraç yöntemi olarak kullanılan uluslararası sağlık yardımı ve sağlık hizmeti transferleri yoluyla sağlık hizmetlerinin kolaylaştırılması veya engellenmesidir” (Paul Kadetz, 2014, s.148). “Sağlık diplomasisi, devletler ve halklar arasında köprü vazifesi görmektedir” (Efe Sevin, n.d., s.91). “Sağlık diplomasisi yoluyla yoksul ülkelerde yaşayan insanların kalpleri ve zihinlerini kazanmak amacıyla tıbbi yardım ve uzmanlık sunulmaktadır” (Fauci, 2007, s.1). “Nye’in yumuşak güç olarak ifade ettiği, uluslararası ilişkileri canlandırmak ve dış politika hedeflerini gerçekleştirmek için sağlık yardımlarının kullanılmasıdır” (Kadetz, 2012, s.149).

Politik bir süreç olarak sağlık diplomasisi; iki taraflı ve çok taraflı olarak uygulanmaktadır. İkili taraflı sağlık diplomasisinde; sağlık dış politikanın aracı olarak kullanılmaktadır. Donör ülkeler dış politikaları ile uyumlu seçtikleri alıcı bir ülkeye yönelik sağlık yardımında bulunmaktadır. Donör ülkeler; alıcı ülkelere, sağlık hizmeti gönderimi, sağlık eğitimi, hastane inşaatı veya klinik bakım tadilatı, sağlık teknolojisi transferi projeler gerçekleştirmektedir. Çok taraflı sağlık diplomasisi; Dünya Sağlık Örgütü, BM, UNİCEF vb. uluslararası kuruluşlar, STK’lar ve özel sektör temsilcilerinin katıldığı çözümü küresel olan sağlık meselelerinin görüşüldüğü müzakerelerdir. Bu süreç de “açık kamu diplomasisi” olarak görülmektedir (İlona Kickbusch and Margarita Ivanova, 2013, s.24). Ancak bu çalışmanın kapsamı dışında kalmaktadır.

Sağlık ve dış politika arasında arayüz görevi gören sağlık diplomasisi yoluyla devletler hem halkların kalplerini ve zihinlerini kazanmakta hem de küresel sağlığa katkı sunarak uluslararası ortamın iyileştirilmesini sağlamaktadır. Bu anlamda sağlık diplomasisini dış politikalarında etkin bir şekilde kullanan Çin ve ABD’nin sağlık diplomasisi uygulamaları incelenecektir.

Çin

Günümüzde Çin; artan nüfusu ve büyüyen ekonomisi ile dikkat çekmektedir. Dış politikasında yumuşak gücü etkin kullanan ülke; küresel bir güce dönüşmüştür. “Küresel siyasette yükselen bir güç olarak Çin’in Sovyetler Birliği ile benzer bir akıbete uğramaması ve küresel bir aktör konumuna gelebilmesi için sert gücünün yanına yumuşak gücünü de koyması gerektiği açığa çıkmıştır. Çin’in yumuşak güce yönelmesindeki başlıca sebeplerin başında, soğuk savaş dönemindeki saldırgan ve ilişki kurulması güç ülke imajından kurtulması gelmektedir” (Karaoğlan, 2018, s.16). “Çin, hekim ve sağlık çalışanı göçüne maruz kalan Afrika’ya sağlık ekipleri’ni göndermektedir. Çin’in Afrika’ya yönelik sağlık yardım politikası 50 yılı aşkın süredir devam etmektedir. Bazıları, kıtanın doğal kaynaklarına erişmek için Çin’in katılımını alaycı bir taktik olarak görme eğilimi gösterebilirken bazıları da çeşitli Afrika ülkelerinde sağlık altyapısını desteklemenin, Çin’in yumuşak gücünü dağıtma ve uluslararası toplum içinde iyi bir vatandaş olarak tanınma çabalarının bir parçası olduğunu savunmaktadır” (Youde, 2008, s.1). “Çin’in Afrikadaki sağlık önceliklerinin arkasında kıtanın petrol ve diğer doğal kaynaklarına erişim yatmaktadır. Hatta Çin petrolünün üçte birini Afrika’dan, önemli miktarda mineral ve hammaddeyi de Sudan, Angola ve Kongo’dan ithal etmektedir” (Lin et al., 2016, s.3).

“Çin kamu diplomasisinin önemli bir bileşeni olarak toplumların ihtiyaçlarını dinlemeye özen göstermekte, politika önceliklerini yerel toplulukların ihtiyaçları üzerinden belirlenmektedir. Çin’in Afrika’ya sağlık personeli ve teknoloji transferi, o bölgede hastaneler inşaa etmesi afrikalı halkların kalplerini ve zihinlerini kazanmaya yönelik faaliyetlerdendir”(Efe Sevin, n.d., s.95, 99). Çin’in uzun süredir devam eden Afrika sağlık diplomasisi iki ülke arasında ekonomik ve ticari ilişkilerinde olumlu yönde gelişmesine katkı sağlamıştır. Dış politikada sağlık kullanımını yumuşak gücünü arttırmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

Sağlık diplomasisini dış politikasında etkin kullanan diğer bir ülke ABD’dir. Sağlığa araçsal bir yaklaşım gösteren Birleşik Devletler, dünyanın en büyük sağlık yardım sağlayıcısıdır ve bu nedenle politikaları küresel sağlık üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. ABD gelişmekte olan ülkelerin sağlık durumlarının, kendi ulusal güvenliklerine olan etkisini öngörebilmektedirler. Sağlık yardımların amacı kendi ulusal güvenliklerini korumaktır.

Eski Dış İşleri Bakanı Hilary Clinton, Küresel Sağlığa ilişkin girişimlerin amaçları ile ilgili aşağıdaki açıklamayı yapmıştır.

“Kırılğan veya başarısız devletleri güçlendirmek için küresel sağlığa yatırım yapıyoruz. Sosyal ve ekonomik ilerlemeyi desteklemek ve bölgesel ve küresel sorunları çözmemize yardımcı olabilecek yetenekli ortakların yükselişini desteklemek için küresel sağlığa yatırım yapıyoruz. Ulusumuzun güvenliğini korumak için küresel sağlığa yatırım yapıyoruz. Küresel sağlığa, şefkatimizin açık ve doğrudan ifadesi olarak yatırım yapıyoruz.Küresel sağlığa kamu diplomasisi aracı olarak yatırım yapıyoruz.İnsanlara uzun ve sağlıklı bir yaşam şansı vermek ya da çocuklarını hastalıktan korumaya yardımcı olmak, herhangi bir devlet ziyareti ya da stratejik diyalogun olabileceği kadar değerlerimizi de aktarmaktadır.” (The U.S. Global Health Initiative by Hillary Clinton, Hillary Clinton. <https://www.voltairenet.org/article166782.html>. Erişim Tarihi: 18.10.2019).

“ABD öncelikle, 1995 yılında HIV/AIDS hastalığına yönelik ilk ulusal stratejisini hazırlamış bu hastalığı güvenlik meselesi haline dönüştürmüştür. 2003 yılında HIV/AIDS hastalığına etkin bir cevap olarak George W. Bush tarafından tarafından Başkanın AIDS’ Yardımına Yönelik Acil Durum Planı (PEPFAR) başlatılmıştır. Sahraaltı Afrika’daki salgına 15 milyar dolar harcamayı taahhüt etmiştir” (Jones, 2010, s.1,2). “ABD’nin yakın zamanda başlattığı sağlık projelerinden biri Küresel Sağlık Girişimidir (Global Health Initiative). 6 yılda HIV/AIDS, sıtma, tüberküloz, bulaşıcı olmayan hastalıklar, aile planlaması, beslenme ve anne ve çocuk sağlığının iyileştirilmesine yönelik 63 milyar dolar harcamayı taahhüt etmiştir. Başkan Obama tarafından 2009 yılında tanıtılan, ABD Küresel Sağlık Girişimi (GHI), HIV / AIDS, anne ve çocuk sağlığı, aile planlaması, tropikal Hastalıklar ve ihmal edilmiş dahil olmak üzere mevcut ABD küresel sağlık programlarının etkinliğini güçlendirmeye,

düzenlemeye ve artırmaya yönelik ABD küresel sağlık politikasına yönelik kapsamlı bir yaklaşımdır” (http://www.genderhealth.org/the_issues/us_foreign_policy/global_health_initiative. Erişim tarihi: 18.10.2018). ABD yumuşak yüzünü dünyaya göstermek amacıyla HIV/AIDS programlarını araç olarak kullanmaktadır. PEPFAR’dan sonra Obama’nın başlattığı Global Health Initiative’de Amerika’nın yurtdışındaki imajını yeniden şekillendirmek ve yabancı toplumların kalplerini ve zihinlerini kazanmak için bir araç olarak dış politikasıyla uyumludur. Dönemin Dışişleri Bakanı Hilary Clinton’ın Küresel Sağlık Girişiminin tanıtımında yaptığı açıklamada “küresel sağlığa kamu diplomasisi aracı olarak yatırım yapıyoruz” ifadesini kullanması da bunu doğrulamıştır.

PEW Research Center tarafından 2013 yılında altı Afrika ülkesinde yaşayan insanlara yönelik yapılan bir araştırmada; halk sağlığı ile ilgili halkın beklentileri araştırılmıştır. Araştırmaya katılan ülkelerin bir çoğunda yaşayan insanların hükümetlerinden en önemli beklentisi bir halk sağlığı problemi olarak HIV/AIDS ‘in önlenmesi ve tedavisine yönelik girişimlerde bulunmasıdır(Pew Research Center, 2014). Bipartisan Policy Center tarafından PEPFAR’ın küresel sağlık projeleri stratejik sağlık diplomasisi olarak değerlendirilmektedir. Stratejik Sağlık Diplomasisi; “sağlık programlarına yapılan yatırımların sadece sağlık üzerinde olağanüstü olumlu etkilere sahip olma potansiyeli değil aynı zamanda temel stratejik ve dış politika hedeflerini ilerletme potansiyeline sahip olmasıdır”(“Building Prosperity, Stability, and Security Through Strategic Health Diplomacy: A Study of 15 Years of PEPFAR,” n.d.). Amerika aslında stratejik sağlık diplomasisi yoluyla hem kendi imajını, algısını yönetmekte hem de dış politika hedeflerini gerçekleştirmektedir. Bir yandan da sağlık alanında en büyük yardım sağlayıcı olarak küresel nüfusun sağlığının iyileştirilmesine katkı sunmaktadır.

ABD yabancı ülkelerde yaşanan sağlık sorunlarına kayıtsız kalmayıp çözümler üretirken bir yandan kendi dış politika hedeflerini gerçekleştirmektedir. ABD yumuşak yüzünü dünyaya HIV/AIDS programları yoluyla göstermektedir.

ABD ve Çin sağlık diplomasisini kamu diplomasisi bağlamında kullanan, dış politika bağlamında sağlığı araçsallaştıran iki küresel güçtür. Ancak her ikisinin de Afrika’da projeleri olmasına rağmen yaklaşımları farklıdır. ABD PEPFAR ve Global Health Initiative gibi girişimler başlatmış ve tek bir hastalığa odaklanmıştır. Bu da sağlık kavramını parçalamıştır. Tek bir hastalığa odaklanmak “sağlığın sosyal belirleyicilerine bağlı olarak ortaya çıkan hastalıkların görmezden gelinmesine neden olmuştur. Örneğin HIV/AIDS’e yönelik tedavi başlatmak önemlidir ancak sağlık hizmetinin alındığı koşullarda sağlığı olumsuz etkilemektedir. Ancak gelişmiş bir ülke açısından tek bir hastalığa odaklanmanın, dış politika çıkarları açısından faydası bulunmaktadır. Kalkınmaya tam olarak katılmadan yumuşak güçlerini artırıp, tanınırlıklarını artırarak belirli sağlık problemlerine çözümler araştırmak onlar için çok daha basit ve daha az maliyetli olması bunun için sebep olarak gösterilmektedir (Feldbaum & Michaud, 2010, s.2). “Çin ise batılı ülkelerin aksine tek bir hastalığa odaklanmaktansa, kırsal bölgelerde yaşayan sağlık hizmeti almakta güçlük çeken bireylerin yaşadığı yerlere odaklanarak; yatay birinci basamak sağlık hizmetleri programları oluşturulması yoluyla alıcı ülkelerin sağlık hizmetleri altyapısında sürdürülebilir sağlık hizmetleri gelişimi teşvik etmektedir”(Paul Kadetz, 2014, 156).

“Pew Trust Araştırma Şirketi tarafından yapılan “How The World Sees China”(Andrew Kohut, 2007) araştırmasına göre, Afrika genelinde kamuoyu yoklamaları yapmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Güney Afrika hariç tüm Afrika ülkelerinde genel olarak Amerika’dan daha fazla pozitif etkiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Amerika’ın Çin’den daha az pozitif etkiye sahip olmasının nedeni olarak Afrika alıcıları ile ABD arasındaki gücün algılanan asimetrik ilişkisi gösterilmiştir. Çin’in algısına kıyasla. “Bir devlet oldukça varlıklı görüldüğünde, yardımları alıcı için daha az etkileyici” görünmektedir”(Paul Kadetz, 2014, s.164) .

Türkiye

“Türkiye’ye 2000’li yıllardan itibaren yeni bir dış politika yaklaşımı belirlemiştir. Çok boyutluluk, ritmik diplomasi ve aktif dış politika döneminde yumuşak güç kullanımını tercih etmiştir. Bu bağlamda kullanılan kamu diplomasisi, kültürel diplomasisi, kalkınma yardımları ve insani yardımlar bu seçimin yansımasıdır” (Ramazan Erdağ, 2015, s.260). “Türkiye’nin kamu diplomasisi faaliyetlerini yürütecek, yumuşak gücünü dünyaya gösterecek olan kurumlar oldukça çeşitlidir. Dışişleri Bakanlığının yanı sıra, 1992 yılında kurulan TİKA(Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı), Kültür Bakanlığı, Yunus Emre Türk Kültürü Merkezleri, Diyanet İşleri Başkanlığı, Yurt Dışı Türkler ve Akraba

Topluluklar Başkanlığı, Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü yer almaktadır. Diğer taraftan Kızılay, AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı), STK'lar Türkiye'nin yardım faaliyetlerinin temel taşlarıdır. Tüm bu araçlar ile birlikte Türkiye gerek kültür-sanat, eğitim faaliyetleri, insani yardımlar ve insani diplomasi aracılığıyla Türkiye'nin yumuşak gücünü ortaya koymaktadır” (Mehmet Şahin ve B.Senem Çevik, 2015, s.14). Dışişleri Bakanlığı kamu diplomasisini, kültürel diplomasisi bağlamında tek taraflı ele alırken (Aydemir, 2016, s.344), Kültür Bakanlığı, Yunus Emre Türk Kültürü Merkezleri, Diyanet İşleri Başkanlığı, Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü de kültürel diplomasiye destek olan program ve projeler gerçekleştirmektedir. Diğer kurumlardan TİKA özellikle insani ve kalkınma yardımları içerisinde ön plana çıkarken, AFAD ve Kızılay ise insani yardımlar çalışmaktadır. Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetleri kültürel diplomasi, insani diplomasi ve kalkınma yardımlarıyla üç boyuttan oluşmaktadır.

Sağlık diplomasisi açısından Türkiye'nin mevcut durumunu incelediğimizde; sağlık bugün dış politikamızda bir hedef olarak açıkça görünmemektedir. Çok önemli projeler yapılmasına rağmen sağlık program ve projeleri insani yardım ve kalkınma yardımları başlıkları altında değerlendirilmektedir. Uluslararası ilişkilerde bir güç kaynağı olarak, bir insan hakkı olarak sağlık meselesine Türk dış politikasında açıkça yer verilmesi gerekmektedir.

Tablo 1

İkili Kalkınma Yardımı Yoluyla Sağlıkta Kalkınma Yardımı Oranları

2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
2,03	4,02	15,1	10,05	48,68	42,98	60,4	55,32	98,20	118,86	48,3	5,4	56,6

Kaynak: www.tika.gov.tr, TİKA Kalkınma Raporları Erişim tarihi: 14.05.2018 (Milyon Dolar)

Hastaneler, sağlık haftaları nezdinde yurtdışına kısa süreli ekip gönderme, teknolojik donanım ve klinik tadilatı vb. önemli projeler gerçekleştirilmektedir. Türkiye'nin sağlık alanında yer alan paydaşlar; TİKA, Sağlık Bakanlığı, AFAD, Kızılay ve STK'lardır. Dış politikada belirleyici bir kurum değildir. Dışişleri Bakanlığının bu konuda ki bakış açısı önemlidir. Dış politikaya bir insan hakkı olarak sağlığa yönelik ilgili misyonlar mutlaka eklenmelidir.

Sağlık diplomasisi bir iletişim yöntemidir. Yabancı kamularla devletler arasında köprü vazifesi görmektedir. Sağlık diplomasisi projeleri dinleme ile başlamalı, sonucunda diyalog ve işbirliği ortaya çıkmalıdır. Ancak dünyada ki genel eğilim “The Council on Foreign Relations” kıdemli danışmanı Laurie Garret'in'da belirttiği gibi “aslında dünyadaki yoksulların ne istediklerini söylemeye, hangi projelerin ihtiyaçlarına yönelik olduğuna karar vermeye veya yerel yenilikleri benimsemeye hakkı olmadığını ifade etmiştir”(Laurie Garrett, 2007). Dolayısıyla hedef kamuyu dinlemek, ihtiyaçlarını tespit etmek ve Garret'inde belirttiği gibi yerel kapasiteyi desteklemek gerekmektedir. “Sağlığın uzun vadeli başarısı, gelişmekte olan ülkeler için sürdürülebilir bir altyapı oluşturulmasını ve daha da önemlisi, gelişmekte olan ülkelerin ekonomik istikrar ve özerklik yaratma yoluyla kendi sorunlarını çözmelerini sağlayacak araçlar sunmayı gerektirmektedir”(Fauci, 2007, s.1171). Bu doğrultu da geliştirilecek projeler uzun döneme yayılmalı, alıcı ülkeye hazır yardım sunup gitmektense onlara balık tutmayı öğretme felsefesiyle yaklaşım gösterilmelidir. Dinleme faaliyetleri aşağıdaki yöntemler izlenerek yapılabilir.

- Araştırma yapmak
- Hedef faaliyet gösteren yerel STK'larla iletişime geçmek
- Uluslararası örgütlerin sağlık istatistiklerini değerlendirmek,

İnsani diplomasi ile yürütülen projelerin etkisi kısa sürelidir. İnsani kriz varken alıcı kamularla iletişim kurulmaktadır. Oysaki sağlık diplomasisinde sağlık altyapısını geliştiren, insan kaynağını yetiştiren projelerin uygulanması yoluyla uzun döneme yayılan olumlu ilişkiler kurulabilecektir. Dolayısıyla sağlık ile ilgili yardımların insani diplomasi ve dış yardımlar nezdinde değerlendirilmesi, ara bir başlık olarak ortaya çıkması kuramsal ve kavramsal açıdan doğru değerlendirilememesine, yapılan yardımların görünürlüğünün azalmasına neden olmaktadır. Bir insan hakkı olarak sağlığın ayrıca yer alması ülkemizin İnsani odaklı dış politikasıyla uyumlu olacaktır. Sağlık vurgusunun olmaması bir eksikliklerdir. Kültürel diplomasi, insani diplomasi kalkınma yardımlarına 4. bir boyut olarak sağlık

diplomasisi açıkça eklenmelidir. Yumuşak güç kaynağı oluşturan bu araçların stratejik kullanımı sayesinde olumlu yönde oluşturulan algı uluslararası işbirliği ve diyalogu da geliştirecektir.

Tablo 2

Türkiye Sağlık Diplomasisi Modeli

	Dış Politikada Sağlık İlişkisi Modeli	Yöntem
İki Taraflı	<ul style="list-style-type: none"> • Dış Politikada Sağlıkın araç olarak kullanılması • Dış Politika ile Bütünleşmiş Sağlık	<ul style="list-style-type: none"> • Kişilerarası İletişim • Uluslararası Yayıncılık

Tabloda; Türkiye Sağlık Diplomasisinin modeli gösterilmiştir. Bu model iki devlet arasında donör ve alıcı ülke ilişkisi kapsamında ikili taraflı sağlık diplomasisi yöntemine göre önerilmiştir. Türkiye'ye kavram ve kuramsal olarak sağlığın dış politikada kullanımına yönelik

- Sağlığın dış politikada araç olarak kullanılması
- Dış politika ile bütünleşmiş sağlık

modelleri önerilmiştir. Kullanılacak olan iletişim yöntemleri ise kişilerarası iletişim ve uluslararası yayıncılıktır. Aslında her iki strateji arasında ince bir çizgi vardır. Her ikisi de farklı yönlerden ulusal çıkarlara hizmet etmektedir. Sağlığın dış politikada araç olarak kullanılması dış politika ve ulusal çıkarların korunmasına yönelik bir modeldir. Bu yöntem ikili ilişkilerde tercih edilerek yabancı kamulara yönelik sağlık proje ve uygulamaları tercih edilmelidir. Dış politika ile bütünleşmiş sağlık modeli de hem bölgesel hem de ikili ilişkilerde tercih edilmelidir. Sert güç uygulamaları ile beraber kullanılan yumuşak güç uygulamaları söz konusu olduğunda tercih edilmelidir. Bu yöntem de akıllı güç olarak görülmektedir. Güvenlik politikaları söz konusu olduğunda, sağlığı ilgilendiren ticaret anlaşmaları gündemde olduğunda bu modelin izlenmesi sağlık meselesine araçtan ziyade bir kamu yararı olarak yaklaşıldığının göstergesidir. Aktörler arttığında dış politika ile bütünleşmiş sağlık modeli tercih edilmelidir. İletişim yöntemleri açısından kişilerarası iletişim sağlık hizmetlerinin yabancı kamulara yönelik sunumunda ortaya çıkmaktadır. Sağlık çalışanı ve sağlık hizmetini alan birey arasında sağlıkla ilgili bireyin hayatında meydana gelen olumlu değişimler, kalplerin ve zihinlerin kazanılmasına aracılık etmektedir. Bir hastalığın iyileştirilmesi, zor bir ameliyatın başarıyla sonuçlanması önemlidir. Uluslararası yayıncılık kullanılmalı, yapılan projeler, olumlu gelişmeler uluslararası medya yoluyla dünyaya duyurulmalıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sağlık diplomasisi kavramı kamu diplomasisi ve yumuşak güç bağlamında ele alınmıştır. Sağlık diplomasisi, alıcı ülke halklarıyla uzun döneme yayılan ilişki kurmak açısından en uygun iletişim yöntemidir. Yardımda bulunan ülke yabancı kamulara yönelik sağlığı teşvik ederek; imajını, algısını yönetirken aynı zamanda sağlığın geliştirilmesine de katkı sunmaktadır.

Yumuşak güç, kamu diplomasisi faaliyetleri sonucunda ortaya çıkmaktadır. Kamu diplomasisinin amaçlarından biri de dış politika hedeflerini gerçekleştirmektir. Dış politikanın da nasıl yürütüldüğü yumuşak gücü etkilemektedir. Bir dış politika konusu olarak sağlık, barışı ve insani değerleri temsil etmektedir. Dış politikasında sağlığı teşvik eden, sağlığın savunuculuğunu yapan bir ülke yumuşak gücünü arttıracaktır. Kamu diplomasisinin alanı olarak sağlık diplomasisi; yumuşak güç kaynaklarındandır. Sağlık diplomasisini dış politikalarında farklı anlayışlarla kullanan Çin ve ABD incelenmiştir. Her iki ülkenin de Sahra altı Afrika'ya yönelik geliştirdikleri sağlık diplomasisi yöntemleri mevcuttur. Çin, temel sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi, sağlık alt yapılarının geliştirilmesi gibi yöntemleri tercih ederken ABD ise tek bir hastalığa yönelik sağlık yardımında bulunmaktadır. Ancak her ikisi de sağlık diplomasisini dış politikada araç olarak kullanmakta hem yumuşak güçlerini attırmaktadır hem de dış politika hedeflerini gerçekleştirmektedirler. Tüm bu bilgiler ışığında Türkiye'de sağlık diplomasisine yönelik mevcut durum analiz edilmiştir. Dış politikada sağlığın nasıl

kullanılabileceğine dair kavramsal ve kuramsal çerçeve oluşturulmuştur. Yöntemleri detaylandırılmıştır. Türkiye'nin dış politikasında yer alan kültürel diplomasi, insani diplomasi ve dış yardımlara, sağlık diplomasisi de ayrı bir alan olarak eklenmeli ve görünürlüğü artırılmalıdır. Bu stratejilerin dış politika ile uyumlu kullanılması Türkiye'nin kendini hem dünyaya doğru anlatmasına hem de yumuşak gücünü daha etkin kullanarak küresel yönetimde söz sahibi olmasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Alcázar, S., & Buss, P. (2013). Health is an Integral Part. In İlona Kickbusch (Ed.), 21.Century Global Health Diplomacy (First Edit, pp. 147–164). New York: World Scientific.

Andrew Kohut. (2007). How The World Sees China. Retrieved January 31, 2019, from <http://www.pewglobal.org/2007/12/11/how-the-world-sees-china/>

Aydemir, E. (2016). Dış Politikada Yumuşak Güç ve Medya (1st ed.). İstanbul: Kalkedon Yayınları.

B. Senem Çevik. (2014). Uluslararası Halkla İlişkilerde İnsani Yardımlar: Kamu Diplomasisi Boyutu (1st ed.). Ankara: Stratejik düşünce Entitüsü.

Bilener, T. (2016). İnsancıl diplomasi: Kavramlar ve Tartışmalar Işığında Kanada Örneği. In G. A. Sancar (Ed.), Kamu Diplomasisinde Yeni Yaklaşımlar ve Örnekler (1st ed., p. 59). İstanbul: BETA.

Building Prosperity, Stability, and Security Through Strategic Health Diplomacy: A Study of 15 Years of PEPFAR. (n.d.). Retrieved February 11, 2019, from <https://bipartisanpolicy.org/library/building-prosperity-stability-and-security-through-strategic-health-diplomacy-a-study-of-15-years-of-pepfar/>

Efe, S. (2014). Making New Friends? Relational Public Diplomacy As A Foreign Policy Instrument. American University.

Efe Sevin. (n.d.). Sağlık, İletişim ve Dış Politika: Çin ve Brezilya Örnekleri Üzerinden Sağlık Diplomasisi. In Gaye Aslı Sancar (Ed.), Kamu Diplomasisinde Yeni Yaklaşımlar ve Örnekler (1st ed., p. 86). BETA.

Fauci, A. S. (2007). The expanding global health agenda: A welcome development. *Nature Medicine*, 13(10), 1169–1171. <https://doi.org/10.1038/nm1646>

Feldbaum, H., & Michaud, J. (2010). Health diplomacy and the enduring relevance of foreign policy interests. *PLoS Medicine*, 7(4), 2. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1000226>

Frequently Asked Questions About SARS. (n.d.). Retrieved February 14, 2019, from <https://www.cdc.gov/sars/about/faq.html>

Gaye Aslı Sancar. (2012). Uluslararası Halkla İlişkilerYöntemi Olarak Kamu Diplomasisi: Türkiye İçin Bir Model Önerisi.

Gilboa, E. (2006). Public Diplomacy: The Missing Component in Israel's Foreign Policy. *Israel Affairs*, 12(4), 715–747. <https://doi.org/10.1080/13533310600890067>

Global Health Observatory (GHO) data. (n.d.). Retrieved May 14, 2019, from <https://www.who.int/gho/hiv/en/>

Global Statistics. (n.d.). Retrieved February 14, 2019, from <https://www.hiv.gov/hiv-basics/overview/data-and-trends/global-statistics>

Haber. (2018). Retrieved March 26, 2019, from <https://www.haksozhaber.net/bm-kusatma-altindaki-bolgelere-iki-aydir-yardim-ulastirilamiyor-102068h.htm>

- Hosseini Divkolaye, N. S., Radfar, M. H., Seighali, F., & Burkle, F. M. (2016). When Health Diplomacy Serves Foreign Policy: Use of Soft Power to Quell Conflict and Crises. *Disaster Medicine and Public Health Preparedness*, 10(5), 724–727. <https://doi.org/10.1017/dmp.2016.31>
- İlona Kickbusch. (2013). 21st Century Health Diplomacy: A New Relationship Between Foreign Policy and Health. In *21st Century Global Health Diplomacy* (First Edit, p. 11). World Scientific.
- Ilona Kickbusch and Margarita Ivanova. (2013). The History and Evolution of Global Health Diplomacy. In I. Kickbusch, G. Lister, M. Told, & N. Drager (Eds.), *Global Health Diplomacy: Concepts, Issues, Actors, Instruments, Fora and Cases* (first edit, p. 24). New York: World Scientific. <https://doi.org/10.1007/978-1-4614-5401-4>
- İnan, E. (2012). Kamu Diplomasisi ve Halkla İlişkiler Eksenini. In A. Ö. T. E. Öztürk (Ed.), *Kamu Diplomasisi* (1st ed., p. 64,65). Tasam Yayınları.
- İstek, E. (2017). Avrupa ' Da Veba Salgını Ve Salgında Din Great Plague In Europa And Religious Factor In Plague (The Sample Of Vienna). *Ankara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, 36(62), 173–204.
- Jones, K. A. (2010). New complexities and approaches to global health diplomacy: View from the U.S. department of state. *PLoS Medicine*, 7(5), 1–2. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1000276>
- Joseph S. Nye, J. (2017). *Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Araçları* (2nd ed.). Ankara: BB101 Yayınları.
- Kadetz, P. (2012). Unpacking Sino-African Health Diplomacy: Problematizing a Hegemonic Unpacking Sino-African Health Diplomacy : Problematizing a Hegemonic Construction. *St. Antony's International Review*, 8(2), 149,172.
- Kalın, İ. (2011). Soft Power and Public Diplomacy in Turkey. *Journal of International Affairs*, XVI(3), 21.
- Karaoğlan, M. (2018). Afrika'da Yumuşak Güç: Kültür, Siyasi Değerler Ve Dış Politika Bağlamında Çin Örneği, 5(March).
- Kickbusch, I. (2009). 21st Century Health Diplomacy : A New, 1–40.
- Koplow, D. A. (2003). *Smallpox : The Fight to Eradicate a Global Scourge* (First Edit). Berkeley / Los Angeles / London: University of California Press.
- Laurie Garrett. (2007). The Challenge of Global Health. Retrieved September 25, 2018, from <https://www.foreignaffairs.com/articles/2007-01-01/challenge-global-health>
- Lin, S., Gao, L., Reyes, M., Cheng, F., Kaufman, J., & El-Sadr, W. M. (2016). China's health assistance to Africa: Opportunism or altruism? *Globalization and Health*, 12(1), 1–6. <https://doi.org/10.1186/s12992-016-0217-1>
- Matlin, S., & Kickbusch, I. (n.d.). Introduction: Charting Pathways in Global Health Diplomacy. In *Global Health Diplomacy: Pathways to Global Health* (1st ed., p. 1). World Scientific. Retrieved from https://www.worldscientific.com/doi/suppl/10.1142/10140/suppl_file/10140_chap01.pdf
- Mehmet Şahin, B. S. Ç. (2015). Türkiye'de Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç. In B. S. Ç. Mehmet Şahin (Ed.), *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi* (1st ed., p. 6). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Nancy Snow. (2009). Rethinking Public Diplomacy. In P. M. T. Nancy Snow (Ed.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy* (1st ed., p. 4). New York: Francis Taylor Group.

- No Title. (n.d.). Retrieved from http://www.genderhealth.org/the_issues/us_foreign_policy/global_health_initiative
- Organization, W. H. (1958). *The First Ten Years of the World Health Organization*. Minnesota medicine. <https://doi.org/10.1080/00221473.1960.10611277>
- Ornstein, T. (2015). *Public Diplomacy in Global Health: An Annotated Bibliography CPD Perspectives on Public Diplomacy*.
- Oslo Ministerial Declaration-global health: a pressing foreign policy issue of our time. (2007). *Lancet*, 1,6. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(07\)60498-X](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(07)60498-X)
- Paul Kadetz. (2014). Sino-African health diplomacy How political economic ideology and approaches to foreign policy can affect health aid. In Jun Li and LimingWang (Ed.), *China's Economic Dynamics Although* (First Edit, p. 148). New York: Routledge.
- Pew Research Center. (2014). *Public Health a Major Priority in African Nations*. Retrieved January 29, 2019, from <http://www.pewglobal.org/2014/05/01/public-health-a-major-priority-in-african-nations/>
- Ramzan Erdağ. (2015). Türkiye'nin Kalkınma Yardımları ve TİKA. In B. S. Ç. Mehmet Şahin (Ed.), *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi* (Birinci ba, p. 260). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Riordan, S. (2004). *Dialogue-Based Public Diplomacy: A New Foreign Policy Paradigm? New Public Diplomacy Soft Power in International Relations*. <https://doi.org/10.1177/0009445514549274>
- Samet Kavoğlu. (2018). *Türk Kamu Diplomasisi Halkla İlişkiler Eksenli Model Arayışları* (1st ed.). Eğitim Yayınevi.
- Suleman, M., Ali, R., & Kerr, D. J. (2014). Health diplomacy: A new approach to the Muslim world? *Globalization and Health*, 10(1). <https://doi.org/10.1186/1744-8603-10-50>
- Taubenberger, J. K., & Morens, D. M. (2006). 1918 Influenza: the Mother of All Pandemics. *Emerging Infectious Diseases* •, 12(1), 15–22.
- The U.S. Global Health Initiative by Hillary Clinton. (n.d.). Retrieved October 18, 2018, from <https://www.voltairenet.org/article166782.html>
- Wilson, E. J. (2008). Hard power, soft power, smart power. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 110–124. <https://doi.org/10.1177/0002716207312618>
- Youde, J. (2008). Health Diplomacy as Soft Power: The PRC and Africa (Vol. 4898, pp. 27–30). San Francisco.